

Balanç Sociolaboral de l'any 2015 (I)

2011-2015: DETERIORAMENT DE LES CONDICIONS DE TREBALL, OCUPACIÓ VULNERABLE I DISTRIBUCIÓ DESIGUAL DELS BENEFICIS DERIVATS DEL CREIXEMENT

Aquest número de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** és el primer resum que realitzem del que ha passat en l'àmbit sociolaboral durant l'any 2015. En aquesta primera entrega ens centram en els trets més rellevants del mercat laboral illenc, a partir de les dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA). Val a dir que l'EPA és la principal estadística espanyola sobre el mercat de treball i l'única que forma part de l'estadística de la UE, Eurostat, i de les estadístiques internacionals. L'EPA, a diferència dels registres administratius, com ara, el d'atur registrat, o el d'oscil·lacions a la Seguretat Social, pensats i dissenyats per a funcions no estadístiques, compleix tots els estàndards internacionals de bones pràctiques estadístiques.

A més d'analitzar el que ha passat en 2015, analitzem el període 2011-2015, amb la intenció de tenir una certa perspectiva temporal i copsar millor les tendències de fons. Val a dir que sembla evident que hi ha una baixada de l'atur estimat, però la qüestió clau és, per una banda, saber perquè hi ha manco població aturada i, per una altra banda, en el cas que hi hagi generació d'ocupació, cal interrogar-se sobre la seva qualitat i, per tant, sobre el grau d'integració social que garanteix aquesta ocupació.

D'entrada, avancem que el mercat laboral de les Illes Balears, amb les seves pròpies característiques, està plenament immers en la dinàmica que l'Organització Internacional del Treball en el seu informe "Perspectives Socials i de l'Ocupació en el Món: Tendències 2016" defineix com de "deteriorament de les condicions de treball", que fa que "l'ocupació existent sigui cada cop més vulnerable" com a conseqüència d' "una distribució desigual dels beneficis derivats del creixement".

1.- Les xifres més rellevants

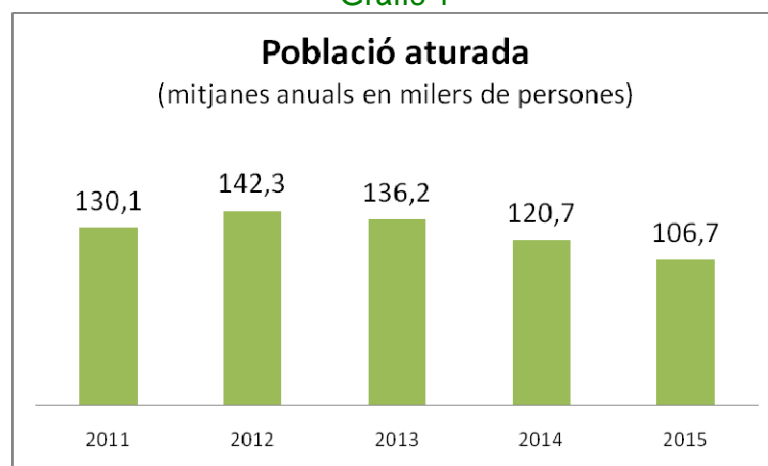
Dada	Valor any 2015	Variació anual
Població aturada	106.700	-11,6%
Taxa d'atur	17,31	-2,69%
Població assalariada	404.800	+4,49%
Taxa d'ocupació	54,39	+2,48%
Taxa d'activitat	65,77	+0,88%
Persones en atur de llarga durada	56.500	-18,4%
Taxa d'atur de llarga durada	7,67	-2,0%
% de llars amb tots els actius en atur	6,73	-1,95%
Percentatge de temporalitat (assalariats)	26,5	+0,60%
Assalariats amb antiguitat inferior d'un any	128.100	+3,05%
Població assalariada a temps parcial	63.800	+9,05%
Treballadors autònoms *	68.900	+10,15%

*Treballadors independents i empresari sense treballadors

2.- L'evolució de la població aturada:

En el gràfic 1 es pot observar l'evolució de la població aturada en els cinc anys de referència. L'any 2012 s'arriba al cim quant a volum de població aturada i en els quatre anys següents s'inicia una modesta tendència a la baixa. La variació de 2015 sobre 2011 és de gairebé el -18%.

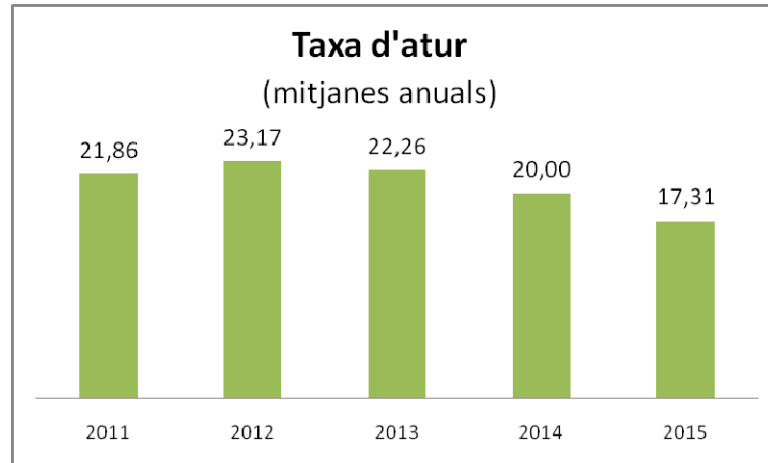
Gràfic 1

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Pel que fa a les taxes d'atur, el més significatiu és que la de 2015, per primera vegada en el quinquenni, està per sota del 20%.

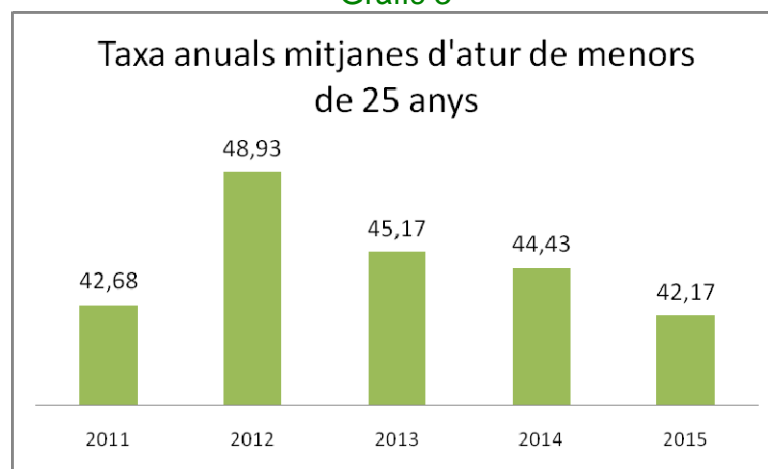
Gràfic 2

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

El gràfic 3 ens mostra un dels trets més significatius del mercat laboral del quinquenni 2011-2015: Una elevada taxa d'atur juvenil. Sens dubte l'absència de Polítiques Actives d'Ocupació (PAO) dirigides a aquest col·lectiu durant l'anterior legislatura autonòmica i estatal, ha influït decisivament. Noti's l'estirabot de l'any 2012 (el primer any de les retallades en general i, particularment, en PAO). La millora observada l'any 2015 potser s'explica, entre altres causes, per un cert augment de la població inactiva jove (de 16 a 34 anys).

Gràfic 3

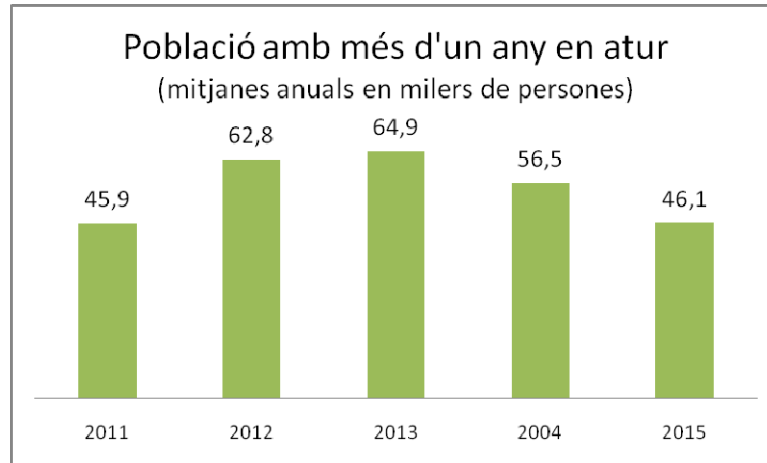

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

4.- L'atur de llarga durada es cronifica

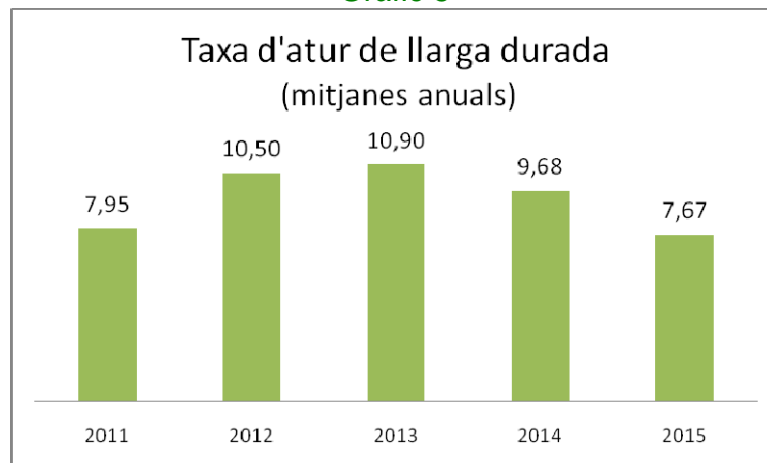
Durant els cinc anys que analitzam, potser el tret més preocupant, per l'efecte descohesionador que provoca, és la cronificació de l'atur de llarga i molt llarga durada. Aquí l'absència de PAO és també clau. El gràfic 4 ens mostra com la població en atur de llarga durada, tot i tenir una tendència a la baixa, és encara superior en 2015 amb respecte la de 2011. En qualsevol cas, el gràfic 5, referit a la taxa d'atur de llarga durada, reflecteix una modestíssima millora en aquest indicador.

Gràfic 4

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

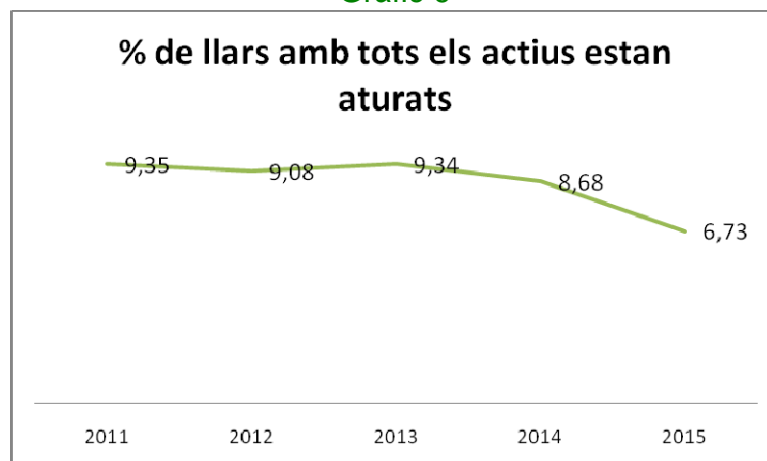
Gràfic 5

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

La cronificació d'elevats percentatges d'atur de llarga durada és la causa principal que el percentatge de llars amb tots els seus membres actius (en condicions i voluntat de treballar) sigui elevat. El Gràfic 6 ens presenta una tendència a la millora d'aquest indicador quantitatiu de descohesió social.

Gràfic 6

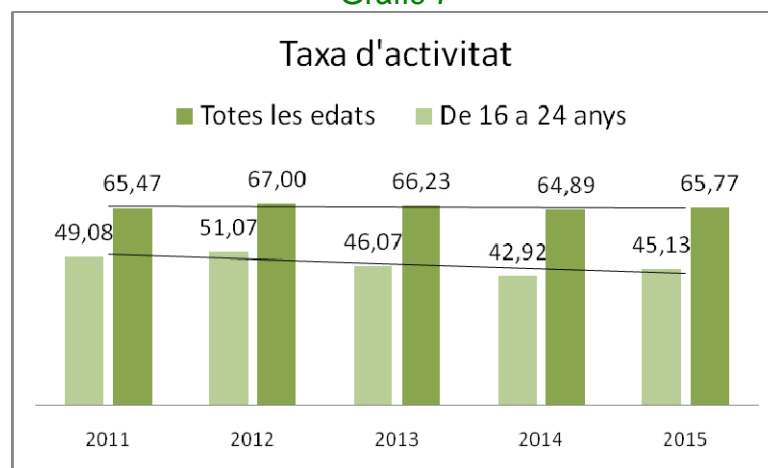

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

5.- Activitat a la baixa i modest augment de l'ocupació

En el gràfic 7 podem observar una de les claus del perquè no es pot fer una associació mecànica entre baixada d'atur i creació d'ocupació. Això sol ser cert quan es produeix en un context de creixement de la taxa d'activitat. Val a dir que, la població activa és la població de 16 anys o més que treballa o està disponible per treballar, que està formada per la població ocupada i la desocupada, i que la taxa d'activitat es calcula dividint la població activa per la població total de 16 anys i més. Una tendència sostinguda d'aquesta taxa d'activitat en la població total, i una tendència a la baixa d'aquesta taxa en la població de 16 a 24 anys ens indiquen un molt moderat creixement de la població ocupada, i un modest descens de la desocupada i de la població inactiva, és a dir, un augment modest de l'ocupació.

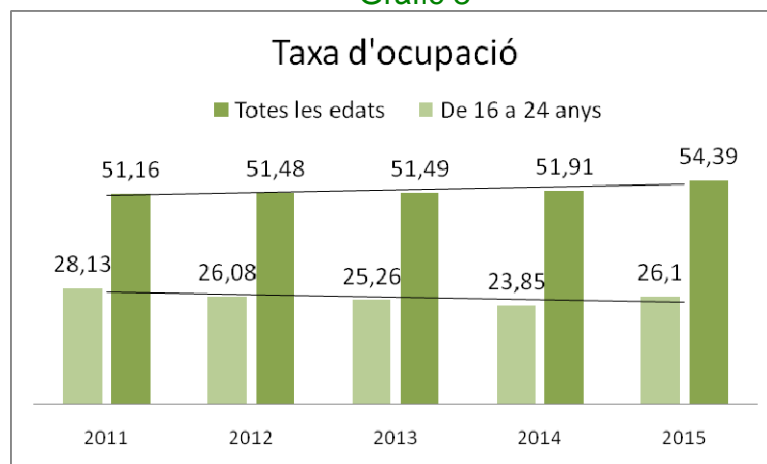
Gràfic 7

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Per una altra banda, el gràfic següent ens mostra un relatiu augment de la taxa d'ocupació general (+3,23% en cinc anys), i una apreciable baixada de la taxa d'ocupació de la població jove (-3,95%).

Gràfic 8

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Tanmateix, s'ha de tenir present que l'EPA classifica com a ocupats a aquelles persones, de 16 o més anys, encara que només hagin treballat una hora en la setmana de referència per a realitzar l'enquesta. Més endavant analitzarem l'evolució creixent de la població ocupada a temps parcial, amb la qual cosa hom

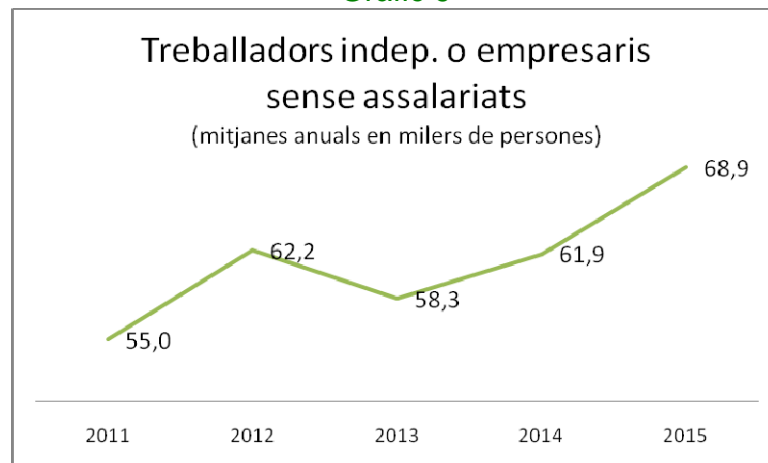
pot concloure que moltes persones figuren com a ocupades tot i que la seva situació és de subocupació, i, en alguns casos, de “quasi atur”.

6.- La precarietat laboral

A la presentació hem parlat de procés de deteriorament de les condicions de treball, que esdevé en ocupació vulnerable, és a dir, de la precarietat laboral i de la pobresa laboral. Aquest procés és conseqüència del canvi de composició de la població ocupada que es concreta en:

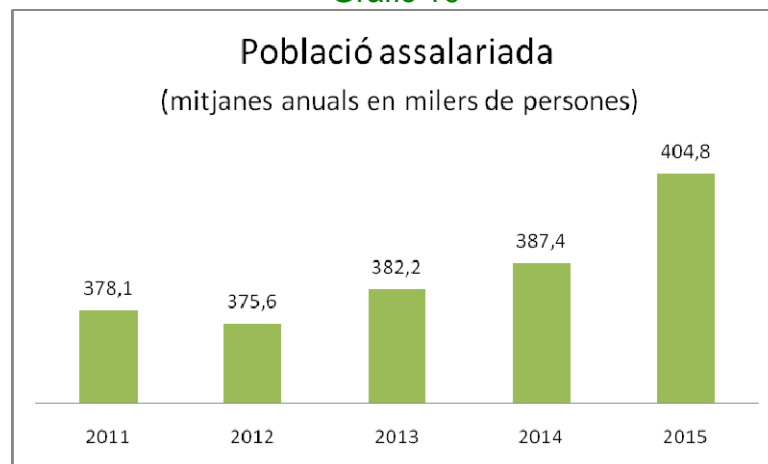
- Per una banda l'augment dels “treballadors independents o empresaris sense assalariats”, altrament anomenats “falsos autònoms” i “autònoms forçosos”. Si observam el gràfic 9, ens adonarem que en el període 2011-2015 aquest grup d' ocupats ha tingut un estirabot del 25%, mentre que el col·lectiu de persones assalariades només ha crescut un 7% (vegeu gràfic 10).

Gràfic 9

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Gràfic 10

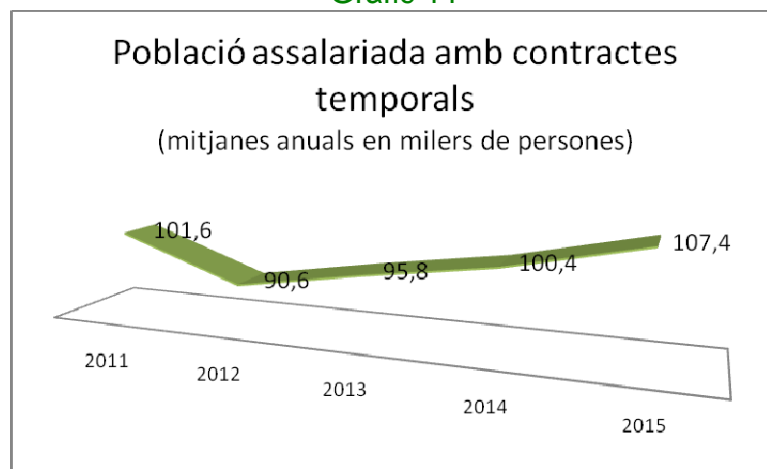
Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Sembla imparable l'estratègia competitiva d'algunes empreses, basada en incrementar les àrees descentralitzades de l'activitat empresarial. El que abans eren ofertes d'incorporació a les plantilles, ara són ofertes d'activitats per a autònoms. Aquesta nova forma de precarització del mercat laboral, que associa

la precarietat econòmica i la incertesa de la duració de la relació “laboral atípica” amb una protecció social (prestació d’atur, d’invalidesa transitòria o de jubilació) absolutament precària, esdevé en un altre factor de descohesió social.

- Un segon factor de precarietat i pobresa laboral és la temporalitat. Noti's en el gràfic següent que, malgrat els incentius a la contractació indefinida, i que algunes relacions fixes amaguen una real temporalitat (contracte indefinit amb un període de prova de dotze mesos i Fixos Discontinus), el percentatge de població assalariada amb contractes temporals no ha sofert grans variacions a la baixa. Ans al contrari, en els darrers quatre anys s’observa una tendència a l’alça, i l’any 2015 registra el rècord del quinquenni quant a població assalariada temporal.

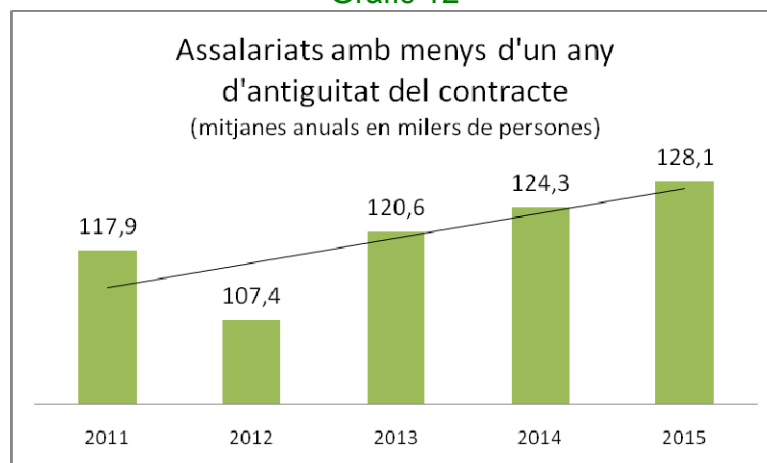
Gràfic 11

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Tanmateix el més significatiu d’aquests anys és l’augment de la temporalitat extrema. Mes rere mes, el SOIB informa que el nombre més gran de contractes registrats són els que tenen una durada de menys de tres mesos. El gràfic 12 és extraordinàriament il·lustratiu del que estem parlant: El nombre de persones assalariades amb contracte de menys d’un any d’antiguitat a l’empresa no deixa de créixer.

Gràfic 12

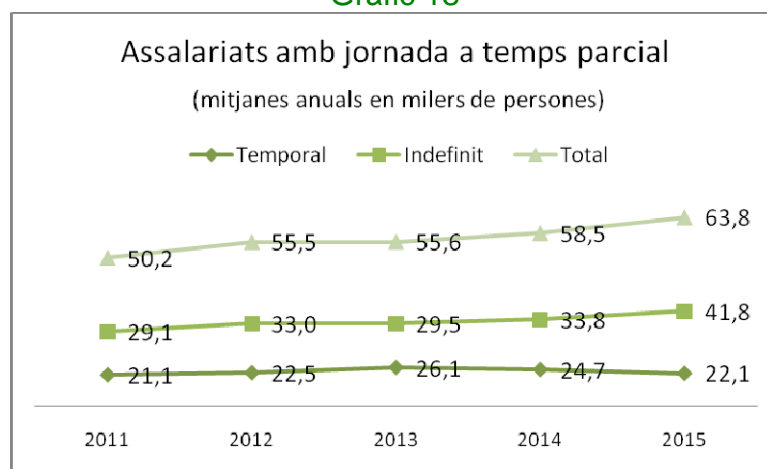

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

- Amb tot, el factor “estrella” de la nova precarietat laborals és el treball a temps parcial que, a casa nostra, és majoritàriament “no desitjat”, és a dir, s’accepta perquè no hi ha altra cosa. Val a dir que, partir de la desregularització efectuada en la Reforma Laboral de 2012, l’evolució del treball a temps parcial és cabdal per conèixer la situació laboral en termes de qualitat del treball i de la retribució que perceben les persones ocupades i, per tant, si hi ha més o manco persones treballadores amb dificultats econòmiques. Cal recordar que, en alguns indrets, a aquestes relacions laborals parcials se’ls anomena d’atur parcial.

En el gràfic 13 es pot observar com han augmentat les persones assalariades parcialment: un total del 27,1% (un 4,7% els temporals, i un 43,6% els indefinits).

Gràfic 13

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTA

S’ha de parar atenció en l’important creixement del nombre de persones amb contractes fixos a temps parcial, és a dir, en massa ocasions s’identifica equivocadament treball a temps parcial amb relacions laborals temporals. Però aquest és un dels canvis substancials del mercat laboral de Balears, cada pic són més les persones per les quals treballar unes hores no és un episodi temporal.

5.- Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso:

⇒ Per aquè l’ocupació existent no sigui cada cop més vulnerable i que hi hagi un repartiment més equitatiu dels beneficis, cal millorar la qualitat de la dita ocupació. En cas contrari, pot ser que augmentin les xifres de persones ocupades i abaixi el volum de la població aturada i, alhora, creixin les carències materials de la població. S’ha de tenir ben present que la qualitat del treball remunerat (certa estabilitat laboral, salaris dignes, i prestacions per desocupació suficients) és clau perquè la taxa de risc de pobresa i/o exclusió social no es dispari. **(vegeu número 53 de Temes Socioeconòmics Gadeso).**

⇒ No basta observar -i alegrar-se- els modestos augments d’ocupació. Ara és clau esbrinar perquè baixa el nombre de persones en atur: Conseqüència d’una revifada creació d’ocupació? O d’una

dinàmica de precarització laboral que pot conduir a una societat cada pic més polaritzada socialment?

⇒ En definitiva, i d'acord amb el recentment publicat Informe sobre desenvolupament humà 2015, titulat Treball al servei del desenvolupament humà, la societat de les Illes Balears hauria d'interrogar-se si una ocupació tan estacional i precària compleix amb els estàndards que recomana el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD).